

Prikaz oružja u muzejima

Lovrić, Luka

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:945415>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-30**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god.2019./ 2020.

Luka Lovrić

Prikaz oružja u muzejima

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Helena Stubić

Zagreb, rujan 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

A handwritten signature in black ink, consisting of several fluid, connected strokes that are difficult to decipher as a specific name.

(potpis)

Sadržaj

Uvod	3
Prezentacija oružja u muzejima kroz povijest	4
Problematika prikaza oružja u muzejima	7
Rješavanje problema prikaza oružja	10
Trenutna percepcija prikaza oružja	16
Muzej Domovinskog rata Turanj	20
Zaključak	23
Literatura	24
Sažetak	25
Summary	25

Uvod

U ovom završnom radu obrađena je problematika prikaza oružja u muzejima. Ova muzejska građa je posebno delikatna za izlaganje s obzirom na činjenicu da su oružja instrumenti uništavanja i ubijanja te su kao takva veoma osjetljiva tema, pogotovo možda za neke koji se lakše uznemire na ovakve prizore. Neka oružja, poput giljotine predstavnici su cijelog jednog režima i ukazuju na opresiju ljudi, dok na primjer srednjovjekovni mač može biti simbol viteštva, pravde itd. Ovaj završni rad dati će uvid u prezentaciju oružja u muzejima te problematiku pravilnog izlaganja i odgovoriti na pitanje je li oružju mjesto u muzejima, koji su u svojoj srži mjesto učenja i kulturnog uzdizanja. Uz to bit će prikazani načini na koji današnji muzeji izlažu predmete poput oružja ili općenito vojne građe, a da pritom upravljaju mnijenjem kako će ta oružja biti percipirana sa strane posjetitelja. U ovom završnom radu bit će obrađeno samo ono najosnovnije što pripada u sferu oružja, ne računajući na predmete koji mogu postati oružje iz krivih razloga poput lopata, palica itd. Enciklopedija definira oružje kao predmet, napravu, uređaj ili drugo sredstvo koje služi za ubijanje, onesposobljavanje ili razaranje nekog cilja.¹ Sve od prvih oružja poput našiljenih štapova preko prvih pušaka pa do aviona i ratnih brodova veoma je zanimljiva muzejska građa puna povijesti. Upravo kao takva oružja su problematična za izlaganje. Ona starijeg podrijetla često nose više emocionalnog značaja za naciju, međutim zbog vremena koje je prošlo uglavnom nisu od velike problematike, naprimjer sablja kao primjer Osmanske nadmoći nad Balkanom i vjerskih razlika kroz više stoljeća. Oružja modernijeg doba uglavnom su ona koja predstavljaju problematičniju sferu građe kada pričamo o muzejima današnjice, naprimjer oružja nacista ili ostalih totalitarnih režima. Upravo zbog toga ovaj rad će se baviti modernijom povijesti izlaganja oružja.

¹Oružje. Hrvatska enciklopedija. Preuzeto sa: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=45633>
(Datum pristupa 15.09.2020)

Prezentacija oružja u muzejima kroz povijest

Da bi shvatili problematiku s kojima se današnji muzeji suočavaju, važno je prvo razumjeti od kuda muzeji vuku svoja ishodišta. Točnije, ratni muzeji posebno jer su oni poseban tip muzeja, onih koji se bave delikatnom temom te su veoma politični. U Republici Hrvatskoj nije postojao toliko proširen pojam ratnog muzeja kao što postoji naprimjer u Sjedinjenim Američkim Državama ili Velikoj Britaniji sve do Muzeja Domovinskog rata u Turnju koji će biti obrađen na kraju ovog rada. Možda je ovo zbog njihove bogate ratne povijesti, ali je vjerojatnije rezultat jakog patriotizma i osjećaja ljubavi za prošlosti države, kao i činjenica da su bili slobodne države duži period. Druga velika razlika jest što su muzeji, koji su često nastajali iz bogataških zbirki zahtijevali veliki broj bogataša i veleposjednika koji bi ih skupljali te je taj pokret bio mnogo prisutniji u naprimjer Velikoj Britaniji.² Ta ishodišta, kolekcije bogatih sakupljača i državni arsenali vojnih viškova i opreme stvaraju u 20. stoljeću ratne muzeje: "Ratni muzeji imaju dva ishodišta iz kojih se pojavljuju. Jedno od ishodišta jesu privatne ili zatvorene kolekcije oružja i oklopa skupljenih od strane bogatih, često visoko društveno rangiranih sakupljača. Kada su kolekcije postale javne (najviše u 19. stoljeću), stvarale su muzeje skladišta oružja, iako su često kolekcije završavale u umjetničkim galerijama. Druga linija ishodišta jest iz zastarjelih oružanih arsenala. Oni kasnije dobivaju naziv arsenali - muzeji. Iako su kategorije teško distinktivne - vatreno oružje je našlo svoj put u kolekcije oklopa i oružja, zajedno s oštricama, kopljima i oklopom u arsenalima - postoje razlike. Privatne kolekcije imale su tendenciju tražiti građu koja je posebna, neobična i često lijepa. Dok su arsenali češće skupljale svakodnevno vojno oružje i opremu. U kasnom 19. i ranom 20. stoljeću kolekcije oružja, oklopa kao i vatrene oružja počinje biti sakupljano u nacionalne vojne muzeje otvorene javnosti. Ovim muzejima je primarna težnja bila skupiti, očuvati i prikazati vojnu materijalnu baštinu. Militarije su prikazivane u klasificiranim izlozima, obično kronološki. Bitnije vojne kolekcije iste vrste često su umjesto u vojnim muzejima završavali u galerijama, koje imaju tendenciju prikazivati ih kao djela umjetnosti, a ne povijesti."³ Sazrijevajući u ranom 20. stoljeću i potreseni prvim većim svjetskim sukobom muzeji se nalaze pred dilemom. Prikazati strahote rata i vojske ili veličati službu za državu i žrtvu koju su neki podnijeli dovelo je muzeje do odluke da vrijeđanja vojnika prikazom divljaštva koja su radili i s kojima su živjeli bila je slika koja bi ocrnila muzeje te nije

²Marija Šercer. Informacija o zbirkama oružja u muzejima SR Hrvatske. *Muzeologija*, No. 18, 1975. 121-127

³Barton C. Hacker, Margaret Vining. *Military Museums and Social History. Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions.* Transcript Verlag, 2013. 42,43

mogla biti opcija. Pa ipak između rata pojavljuju se prvi glasovi koji rat žele prikazati onakvim kakav jest: "Ratni muzeji prvotno su namijenjeni kao posvete muškarcima i ženama koji su izdržali testove rata. Imali su malo mjesta za prikazivanje antiratnih pokreta, i u njihovom prikazu oružja i bojišta, imali su tendenciju sanirati rat. U prvim desetljećima nakon mira 1918., strah vrijeđanja onih koji su još tugovali uspostavio je kod prihvatljivih prikaza i reprezentacija rata. Ratni muzeji nisu nikada politički neutralni. Nakon rata, ratoborni karakter nekih kolekcija je kritiziran od strane pacifista aktivista Ernsta Friedricha, koji je osnovao antiratni muzej u Berlinu 1924. Muzejska zbirka dokumenata i jezivih fotografija prikazivala je sve što su drugi muzeji potiskivali i utišavali. Prikazom divljačkih slika brutalnosti ljudi u ratu, Friedrich je slikovito ukazao na selektivnost ratnih muzeja, te njihovu neizjavljenu, ali jaku cenzuru jezivih slika rata. Nije iznenađujuće da je muzej uništen pri dolasku nacista na vlast. Friedrichov unuk je 1982. godine ponovo otvorio muzej u Berlinu. Muzeji Drugog svjetskog rata uvelike su pratili muzeje Prvog svjetskog rata. Prevladavajuća misao i dalje je bila zahvalnost i žrtvu ljudi svih rangova koji su zajedno pobijedili sile osovine. I dalje je postojala nerečeno pravilo uređivanja prikaza, izbacujući ružne ili šokantne slike, kada su tijela prikazivana, bila su cijela. Mnogi muzeji postavili su oružja ili avione kao centar postava, koji ostaju interesantni mnogima do danas, pogotovo školarcima."⁴ U kasnijem periodu, prelaskom treće četvrtine stoljeća muzeji se, zajedno s populacijom koja je tražila sve veću liberalizaciju - pokreti diljem svijeta rastu - mijenjaju i počinju fokusirati na nedužne žrtve, oni koji su se zatekli na krivom mjestu u krivo vrijeme. Sve su češći muzeji koji kritiziraju rat, pojavljuju se takozvani mirovni muzeji, oni koji zagovaraju mir. Možda ovaj pokret dolazi iz sve većeg osjećaja krivnje i veće samosvijesti ljudi kao i naroda u cjelini: "A ipak važno je primijetiti da su se ratni muzeji počeli mijenjati u zadnjoj četvrtini dvadesetog stoljeća. Počeli su privilegirati žrtve koje nisu sudjelovale u borbama rata zajedno sa prikazima civilne i vojne mobilizacije u ratnim pokušajima zemalja u ratu. Krucijalno za ovaj pokret je početak prikazivanja holokausta kao centralnog elementa Drugog svjetskog rata. Zašto je holokaust postao centralna tema u suvremenom kulturnom životu je kompleksno pitanje, izvan spektra ovog rada. Ono što je važno je da je tijekom vremena postalo nemoguće da javne izložbe i muzeji Drugog svjetskog rata ignoriraju holokaust. Neki to usputno spominju, drugi svoje izložbe temelje oko toga da posjetiteljima prikažu slike i narative žrtvama rata, uključujući ubijene Židove u Europi."⁵ Pojava mirovnih muzeja dolazi kroz cijelo razdoblje 20.

⁴ Jay Winter. *Museums and the Representation of War. Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions.* Transcript Verlag, 2013. 26

stoljeća no najjači je razvoj ovakvih muzeja krajem stoljeća. Ovi muzeji unatoč njihovom nazivu prikazuju ponekada puno groznije i slikovitije prikaze rata od ratnih muzeja, vjerojatno da ukažu na strahote koje donosi rat. Oni su potpuna opreka kao ustanove ratnim muzejima, rat i vojnici se ne veličaju, upravo nasuprot, ukazuje se na tužnu realnosti kroz koju oni, kao i civili prolaze. Možda zato oni donose zanimljiv prikaz kako izlagati oružje u muzejima, ukazujući na grozote i strahote koje se događaju u ratu, pokušavajući ne uznemiriti posjetitelja ipak previše: "Može se činiti kontradiktorno, da muzeji mira, također izlažu rat. No, postoji jak kontrast između mirovnih muzeja i muzeja rata u njihovom prilasku temi izlaganja rata. Početna teza mirovnih muzeja nije da prikažu rat i oružje u pozitivnom i jednostavnom svijetlu, nego radije izlaganje kompleksnosti rata uključujući kratkoročne i dugoročne razloge, koja su razmišljanja iza odluke odlaska u rat, pa onda i efekti koje rat stvara. Upravo su mirovni muzeji oni koji najčešće kontriraju romantičarske slike rata prikazujući zanemarivane realnosti svakodnevnog života za vrijeme rata, kao prehrane, oblačenja, stanovanja i radnih rutina. Kao i tegobe koje su osjetili civili isto kao i vojnici pod stalnom prijetnjom rata. Radije nego da saniraju i ublaže efekt nasilja tijekom konflikata, mirovni muzeji naglašavaju stalnu štetu - fizičku, psihičku, na okoliš itd. - koja nastavlja imati posljedice na živote ljudi dugo nakon kraja konflikta."⁶ U sljedećem poglavlju bit će raspravljena problematika prikaza predmeta, bazirajući se na oružja u današnjim muzejima.

⁵ Jay Winter. *Museums and the Representation of War. Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions.* Transcript Verlag, 2013. 28

⁶Joyce Apsel. *Introducing peace museums.* Rutledge, New York, 2016. 2

Problematika prikaza oružja u muzejima

Da bi problematika prikaza oružja bila objašnjena važno je objasniti ograničenja modernih muzeja. Oni su obrazovne institucije i kao takve često ih posjećuju djeca i mlađi te nije moguće prikazati ratne događaje ako se očekuje da dio posjetitelja nije dovoljno odrastao da ih shvati. Drugi problem tiče se prikaza samog rata i oružja, a to jest da su muzeji, bili ratni ili ne, najčešće sterilni, čisti i povučeni te kao takvi teško mogu prikazati pravu sliku rata: "Dobro mjesto za početak je realna procjena očitih ograničenja koje su dio ovog procesa. Ipak, shvaćanje onoga što muzeji mogu i ne mogu napraviti ili prikazati nam može pomoći da napravimo i prikažemo ono što muzej može bolje, i u slučaju Nacionalnog vojnog muzeja, ovo bi moglo pomoći da se iscrpna energija i resursi iskoriste za prikazivanje tih aspekata pravilno. Pa koje su onda ograničenja muzeja? Kao prvo, ne može prikazati rat kakav zapravo jest. Kažem to s potpunim shvaćanjem da je primarni fokus nacionalnog vojnog muzeja povijest Britanske vojske, a ne specifično rata, ali ratovanje daje kontekst i priliku za puno više kada pričamo o povijesti vojske. Rat je element koji struji kroz cijelu povijest vojske, a ipak i ovdje, gdje je glavna tema muzeja vojska i prikaz njene povijesti, ne možemo pokazati dio priče onakvim kakav je. Ne možemo niti prići blizu. Sterilna prilika muzeja može prezentirati samo jednodimenzionalnu sliku rata, ali većina realnosti toga iskustva je izgubljena u prijevodu".⁷

No, znači li to da bi muzej kao ustanova trebao odustati od prikazivanja bilo čega nepoželjnog ili neprimjerenog? Ne, jer je ipak riječ o instituciji koja postoji sa svrhom interpretacije povijesti i njenog izlaganja javnosti: "Što znači da se ne može opisati kakav je rat zapravo? Treba li muzej zato odustati? Naprotiv - to samo znači da moramo prilagoditi ove čimbenike jer nastojimo javnosti pokazati dio povijesti vojske. Kada je riječ o ratnom iskustvu i teškim istinama o tome kako su vojnici živjeli i umirali, mislim da je Muzej nacionalne vojske postigao dobru ravnotežu u tonu svojih izložaka. Bolje je imati ograničene i suzdržane prikaze, nego oštre eksponate koji idu predaleko u drugom smjeru i čine nespretno makete gorke stvarnosti. Ne slažu se svi s ovom idejom; barem jedan nedavni komentar posjetitelja na Muzej kritizirao je nedostatak "vau" faktora u izložbama. Dobro, onda; možemo u svakom slučaju imati "vau" faktor, ali ne na račun muškaraca i žena koji su umrli u službi ove zemlje. Izložbe muzeja Nacionalne vojske, kako je

⁷ John A. Haymond. *The Muted Voice: The Limitations of Museums and the Depiction of Controversial History*. *Museum and Society*. 13 462-468

trenutno osmišljeno, su obrazovne, informativne, zanimljive i poštuju; tako da bi trebali ostati i tako bi trebali biti novi.”⁸

Treba promisliti i o činjenici da muzeji i izložbeni materijal prikazuju određenu priču, predmeti poput oružja osim insinuacija o nasilju i ratu pokazuju i način života, kulturu, ali i njihova prisutnost podsjeća da su ona često i ratni plijen, i sama njihova pojava prikazuje gašenje dijela kulture određenog naroda: " U 20. stoljeću, muzeji bi obično koristili to oružje na izložbama kao dio skupnih predmeta koji predstavljaju reprezentativnu materijalnu kulturu brdskih naroda, bez obzira na datum prikupljanja ili izrade: muzejska upotreba toliko kritizirane "etnografske sadašnjosti" ne obazire se nad datumima i ignorira društvene promjene. Sto godina kasnije, oružje je sada već jasno povijesno i, ako se koristi kao ilustracija društvenog života, trebalo bi definirati određeno razdoblje. Ali oružje se također može koristiti u širem kontekstu za crtanje tema povezanih s aspektima identiteta, međunarodnim odnosima i sukobima. Umjesto kažnjivog poraza vladara, oružje se može shvatiti kao simbol neovisnosti, kao označitelj otpora britanskom dolasku. Konkretni konteksti sakupljanja važni su za povijesne i ostale tematske priče koje se mogu ispričati s predmetima kroz prikaz i druge namjene.”⁹

Pa kako onda postaviti izložbu koja se bavi tako delikatnom temom kao što je oružje, koje će u primjeru biti prikazano bilo veoma političko i osjetljivo. Jedan od pokušaja bio jest ograđivanje onoga što bi posjetitelji mogli interpretirati kao uznemirujuće, naprimjer oružje, slike itd. Ovaj pokušaj nije uspio - posjetitelje ne možemo spriječiti od gledanja nečega zbog čega su došli - ali je doveo do nedopustive situacije u kojoj je prikazano manje zbog strahova političnosti i eksplicitnosti izloga: "Od njegovog stvaranja, muzej se borio s pitanjem kako prikazati ekstremne primjere horora i uništenja, bez da natjera ljude da počnu glorificirati rat, da ne uzdižu svoju fascinaciju terorom, trivijalizirajući cijelu stvar i nakon svega, uništavajući ponos žrtve - zapravo ismijavajući žrtve po drugi puta. Osnivači Memorijalnog muzeja holokausta Sjedinjenih Američkih Država su bili u strahu da će muzej, sa svojim slikama nasilja i divljaštva, postati zapravo muzej horora. Ekstenzivno su raspravljali način na koji bi izlog bio postavljen. Da spriječe posjetitelje i pogotovo mlađe ljude od bombardiranja sa šokantnim i potresnim slikama, betonski zidovi za privatnost su postavljeni ispred više grafičkih slika, dopuštajući posjetitelju da odluči želi li ili ne vidjeti izlog. Razmišljajući o tome sada, to nije bio odgovor; njihova prisutnost bila je atraktivna i poziv - kako je rekao jedan jedva tinejdžer jednome od autora - za

⁸John A. Haymond. The Muted Voice: The Limitations of Museums and the Depiction of Controversial History. *Museum and Society*. 13 (4) 464

⁹ Weapons, Culture and the Anthropology Museum. Uredili: Tom Crowley, Andrew Mills. Cambridge Scholars Publishing, 2018. 30

zanimljive slike. Iako muzeji ne mogu odbiti nekoga zainteresiranog, muzeji razmišljaju o suptilnijim načinima skrivanja takvih slika u budućnosti izlaganja. Osnivače Muzeja zabrinjavalo je i pitanje koliko bi stalni postav trebao prikazivati rata, a pogotovo o krivcima. Briga je bila da će izložba o Hitleru postati mjesto štovanja za neonaciste, gdje će, bojali su se, ostavljati cvijeće i ostale neprimjerene stvari. Originalni plan za stalni postav je dakle sadržavao jako malo o Hitleru, nacistima, i samom ratu.”¹⁰

Dio današnjeg razmišljanja u postavljanju oružja i ostale osjetljive građe u postave suvremenih ratnih muzeja jest vraćanje humanosti žrtvama: “Jedan način povratka humanosti žrtvama jeste stavljanje posjetitelja u razmišljanje i poziciju žrtve, tjerajući posjetitelja da razmišlja što bi uzeli da se nikada ne vraćaju kući. Ako biste ih pitali, većina ljudi vjerojatno bi pretpostavila da su izbjeglice i žrtve nosile odjeću i nešto hrane, bilo kakve vrijednosti koje se mogu nositi, dokumente poput putovnica i radnih papira, uključujući poslovnu prošlost i preporuke. Ipak, zašto bi netko trošio vrijedno mjesto i težinu da bi ponio nešto što nema prave vrijednosti? Je li ovo zapravo istina? Uzimaju li ljudi samo ono što je esencijalno, vrijedno, korisno? Posjetitelji su bili začuđeni činjenicom da su ljudi krećući se tim dugim linijama ljudi, stvarali i pronalazili nove stvari usput, koje su onda nastavili nositi sa sobom. Ove stvari su očito bile od velike važnosti žrtvama ili bi bile napuštene i ostavljene. Možda su one sjećanja na ljude čiji su životi izgubljeni, simboli njihove želje za novim životom negdje drugdje ili jednostavno potvrde njihove ljudskosti- njihove mogućnosti da i dalje shvaćaju ljepotu usred svega ostaloga ružnog?”¹¹

¹⁰ Robert M. Ehrenreich, Jane Klinger. *Museums and the Representation of War. Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions.* Transcript Verlag, 2013. 145

¹¹Robert M. Ehrenreich, Jane Klinger. *Museums and the Representation of War. Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions.* Transcript Verlag, 2013. 146

Rješavanje problema prikaza oružja

Prilikom osmišljavanja prezentacije oružja u današnjim muzejima važno je razmisliti zašto se i za koga prezentiraju. Treba li se muzej ili izložba posvetiti onima koji su to oružje koristili i koji su u tom ratu sudjelovali ili je važnije ostati objektivan i zanemariti ljudsku stranu, kaos koji je bio tim oružjem prouzročen? Percepcija sukoba je ono što postaje problem. Kako muzej može biti siguran da je prikazom oružja te ostale građe zadovoljio i kvalitetno objasnio sukob koji predstavlja: " Od posebnog interesa je slika vojnika koji je, vjerojatno nakon što je vidio muzej, upregnut od čistog napora da nađe tragove rata u njegovu poimanju. Ovdje se suočavamo sa serijom dilema o tome kako prikazati rat, što je potrebno da se ilustrira oružani sukob i što je izostavljeno iz takvih prikaza. Treba li to biti mjesto koje bivši i sadašnji vojnici odobravaju? Što treba učiniti ako ne odobravaju? Imaju li oni veto na prikaz 'njihovog rata'? Veterani drugog svjetskog rata učinili su upravo to kada su 1995. godine natjerali direktora Nacionalnog muzeja zrakoplovstva i astronautike u Washingtonu da zamijene jedan prikaz Enole Gay, aviona koji je bacio bombu na Hirošimu, te ponude drugi. Tko posjeduje sjećanje na rat?"¹²

U ovom dijelu rada bit će objašnjeni načini koji su danas česti u muzejima pri prikazivanju rata i osjećaja koji rat pobuđuje u osobi. Ovi načini izlaganja tim su muzejima, barem prema njihovim tvrdnjama, bili uspješni u prenošenju poruke posjetiteljima. Jedan učinkovit način izlaganja jest uz oružje prikazati i uništenje ili općenito njegov utjecaj na ljude i okolinu nakon njegova korištenja: "Drugačiji način bio bi upotreba predmeta kao što je oružje u kombinaciji s drugim predmetima ili slikama kako bi se posjetitelju pomoglo oblikovati alternativne dojmove. Hagemann je raspravljao o tome kako je kućište čahure "rekontekstualizirano" kada je bilo raspoređeno s komadima oštećenih zidova iz zgrada koje je pogodilo. Kombinacije objekata koji nisu dijelili izvorni kontekst na bojnopolju mogu pozivati na promišljanje. Mine i prostetička noga bili bi primjer takvog sparivanja. Nasilni objekti mogu se kombinirati s fotografijama kako bi se postigao sličan učinak. Primjer koji je istaknuo Fitzgerald (1996.), bio je vojno transportno vozilo u Muzeju tehnologije i rada u Mannheimu. Taj je predmet predstavljen kao dio tehnološke opreme, a pokraj nje je bila fotografija istog vozila u kojem su bili mrtvi vojnici. Ova metoda pomaže posjetitelju da shvati izvorni kontekst vozila i dopušta sasvim drugačiji skup interpretacija."¹³

¹²Jay Winter. *Museums and the Representation of War. Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions.* Transcript Verlag, 2013.

Druga metoda prikazivanja rata i oružja jest prikazati i ostale sudionike rata, te prikazati ljude koji su indirektno sudjelovali u ratu, slike kirurga kako operiraju vojnike, slike ljudi koji možda bježe pred oružjem ili se za njim kreću: "Jedan od mogućih načina jest da osiguramo da svako oružje u izlogu ima i sliku ili objekt koji ukazuje na ozljedu ili štetu koje to oružje radi ljudskom tijelu. Sve su vojske zajedno sa sobom imale i kirurge, i stvari vojne medicine i dokazi fizičkog i psihičkog liječenja su dostupna u materijalnome kao i digitalnome. Fotografije i filmovi sada ostavljaju mogućnosti da oružja prikažemo stvarnim, pokazujući što rade našim rukama, nogama i ostatkom tijela. Drugi način prikaza oružja jest da promijenimo balans spolova u prikazima populacije u ratu. Žene svih zanimanja - medicinske sestre,, radnice u tvornicama i nadalje, pa čak i farmerke - su prisustvovala ratovima od vremena majke Courage, i njihovi tragovi važni su ne samo zbog svoje biti, već i zbog toga što one povećavaju i kompliciraju spektar mogućih shvaćanja preko spolnog spektra. U zaključku, ratni muzeji su mjesta pobijanja i propitkivanja. Mogu biti vitalni i esencijalni dijelovi naše kulturne okoline ako dopuštaju posjetiteljima da propitkuju ograničenja prikaza nasilnih događaja koja ljudima donose bol na neshvatljivoj razini."¹⁴ Drugi način koji je možda mnogo češći u muzejima danas jest prikazivanje oružja kao djela tehnologije, koja su usporediva i imaju svoje specifikacije i činjenice. Ovaj način prezentacije izrazito slabo prenosi kontekst oružja i njihovu uporabu i značaj, već prenosi suhoparne činjenice koje su već postale ustaljene u muzejima te samim time gube značenje kao i interpretativnu moć: "Oružja su možda najbolji slikovni prikaz ovog pristupa. Jedan način na koji su ona sanirana jest da su prezentirana kao komadi tehnologije. Tekstovi ispod izloga prikazuju detalje poput dometa, kalibra i projektila u sekundi. Po Lubaru, prikazujući ove detalje, muzeji su u mogućnosti riješiti se potencijalnog negativnog efekta na posjetitelju. Jedno svojstvo tehnološkog prikaza oružja jest ilustracija kako je ono napredovalo kroz vrijeme. U ovom slučaju oružja su poreda kronološki da objasne postepeno usavršavanje u tehnologiji oružja. Zanimljivo je da ovaj pristup nije novi fenomen: rani primjer jest onaj Pitt Rivers muzeja sredinom 19. stoljeća i njegovog postava baziranog na postupnom razvoju oružja. Primjer je moguće naći i u Innskillings muzeju u Ennskillenu koji ima vitrinu koja sadržava oružja korištena od strane Britanaca, počevši s kremenjačom i završavajući s modernom jurišnom puškom. Ovi objekti, kao i svi drugi imaju originalan kontekst. Raspravljano jest da je, prezentirajući oružja kao komade

¹³James Scott. Objects and the Representation of War in Military Museums. *Museum and Society*, 13 (4) 496

¹⁴Jay Winter. Museums and the Representation of War. *Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions*. Transcript Verlag, 2013.

tehnologije, dio njihovog originalnog konteksta oduzet. Drugim riječima, ovo maskira činjenicu da su bila i jesu instrumenti dizajnirani za ubijanje...¹⁵

Muzej u Codyju, mali gradić u centralnom SAD-u, koji će biti obrađen u radu dalje pokušao je oružja prikazati kroz prizmu sporta. Na slici na samom ulazu nalazi se popularna figura predstava o divljem zapadu Annie Oakley, poznata kao odlična zabavljačica i sportski strijelac. Ova slika pomaže približiti oružje i spojiti ga sa sportom i približiti ga svim skupinama prije nego što posjetitelj uđe u muzej.¹⁶ Kao što je spomenuto prije, prikaz oružja u ovom muzeju i način izlaganja ostaje sličan onome gdje se oružje sterilizira. Kako u svom članku govore Brian Ott i ostali, muzej koristi svoju sterilnost i oduzimanje osjetila osim vida da prikaže ono što i nije doslovno prikazano, oružja su prikazana kao tehnološka, ali i umjetnička djela, često s velikim prostorima oko njih da posjetitelji popune praznine: "...neizbježno je bilo i naše iskustvo muzeja, poput onog drugih posjetitelja oblikovani u određenoj mjeri našim jedinstvenim iskustvom iz djetinjstva s puškama, kao i naša posredovana razumijevanja istih. No, kao što ćemo pokazati analizom karakteristični način retoričkog obraćanja Cody muzeja oružja djeluje kao zamjena (ili u najmanju ruku) potiskuje pojedinačno razumijevanje oružja posjetitelja u korist univerzalnog, (i univerzalizirajuća) interpretacija njih kao inertnih predmeta vizualnog užitka. Koliko god je vizualni fokus muzeja i njegovo stvaranje "vizualnog prostora" funkcija da estetski prikupi i sterilizira vatreno oružje, to ne može u potpunosti izbrisati ili iskorijeniti povijest nasilja i kolonijalna osvajanja u kojima su oružje igrale glavnu ulogu. Prema tome, animiramo retoričku učinkovitost/afektivnost muzeja jedinstvenom interakcijom između onoga što je prisutno (prikazano, otkriveno) i onoga što nije (nije prikazano, prikriveno), kao i način na koji se prikazuje ono što je prisutno (kroz vizualno prostora) i kako se ne prikazuje (kroz akustički prostor). Ono što je odsutno u muzeju jest gotovo svaka povezanost oružja s nasiljem ili ljudima. Tvrdimo da su ovi vidljivi izostanci smisleni i osjeća se snažno."¹⁷ Nasuprotno tome, u muzeju se nalazi i pokušaj poistovjećivanja oružja s oruđem, kako je to često u divljinama poput Američkog zapada i bilo, oružje je korišteno za lov, prehranjivanje obitelji u puno više prilika negoli kako možda gledamo u filmovima. Za primjer se nalazi jedna lovačka kuća, pretvorena u manji muzej: "Lovačka kućica pripitomljava oružje tretirajući ga kao potrepštinu za život, a retorika je pojačana zaustavljanjem u blizini, gdje ih se prikazuje kao obične alati pograničnog

¹⁵ James Scott. Objects and the Representation of War in Military Museums. *Museum and Society*, 13 (4) 494

¹⁶ Brian L. Ott, Eric Aoki & Greg Dickinson. Ways of (Not) Seeing Guns: Presence and Absence at the Cody Firearms Museum. *Communication and Critical/Cultural Studies* (2011), Vol 8. br. 3 216

¹⁷ Brian L. Ott, Eric Aoki & Greg Dickinson. Ways of (Not) Seeing Guns: Presence and Absence at the Cody Firearms Museum. *Communication and Critical/Cultural Studies* (2011), Vol 8. br. 3 216

života. Stojeći ispred ulaznih vrata pozornice, posjetitelji mogu pogledati (iako ne ući) u maleni, zamagljeni prostor iznutra.”¹⁸

Tenkovski muzeji čest su primjer prikazivanja oružja bez osjećaja za uništenje za koje su sposobni. Masivni strojevi stvarani za uništavanje i rušenje, čuda tehnologije koja prikazuju puno više od samih specifikacija, danas stoje u lijepim redovima, bez ikakvog traga bivših sudbina u bitci, a interpretacije ispod vitrine govore samo o tehničkim specifikacijama:”...raspravljano jest da je ovo dozvolilo posjetiteljima da zaborave da su tenkovi ‘građeni od strane ljudi, ljudi su bili u njima i korišteni su protiv ljudi’. Komentirano je da ova sterilna metoda način maskiranja horora rata s tehničkom fascinacijom i da čini teško vidjeti objekte u drugom svijetlu.”¹⁹

Slika 1. Red tenkova ispred Muzeja Domovinskog rata Karlovac Turanj²⁰

Upravo ovdje nastaje problem u interpretativnom poslu muzeja, koliko si muzej može dozvoliti u interpretaciji oružja i njenog značaja, kada je kao što je prije spomenuto rat ekstremno subjektivan u pogledu običnog čovjeka, civila ili vojnika. No, neke interpretacije, one objektivne mogu mnogo doprinijeti predmetu ispod kojeg se nalaze. One mogu ukazati na činjenično stanje

¹⁸ Brian L. Ott, Eric Aoki & Greg Dickinson. Ways of (Not) Seeing Guns: Presence and Absence at the Cody Firearms Museum. *Communication and Critical/Cultural Studies* (2011), Vol 8. br. 3 221

¹⁹ Ralf Raths. From Technical Showroom to Full-fledged Museum: The German Tank Museum Munster *Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions*. Transcript Verlag, 2013. 90

²⁰ Fotografija: Luka Lovrić

uništenja tog oružja: "Za razliku od 'lijepog oružja' o kojem smo ranije govorili, jasno je da postoje određena oružja koja su neotuđiva iz njihovih izvornih funkcija, jer je jasno vidljivo kakva je njihova mračna svrha bez obzira gledamo li oblik, tjelesnost ili stanje. Grafički je primjer rovovski bodež koji se nalazi na izlogu u Kraljevskom irskom muzeju. Ovo se oružje opisuje u napadima tijekom noći na neprijateljske rovove. Sam predmet je groteskan, nalik na bokser s oštricom koja viri iz "kraja za probijanje". Također je grubo i samo minimalno obnovljen. Slični objekti mogu se naći u drugim muzejima u obliku grubih i izlizanih bodeža i palicama s noževima pričvršćenim na njih. Upravo zbog ružnoće objekta i njegove niske razine tehnologije, posjetitelj može lakše vizualizirati njegovu uporabu. Iako se za neke posjetitelje mogu smatrati uznemirujućim, oni mogu pružiti važnu obnovu ratnih zbivanja. Utjecaj oružja može se jednostavnije naglasiti putem tekstualnog tumačenja. Primjer je strojnica 08/15, korištena tijekom Prvog svjetskog rata, u Muzeju kraljevske puške u Ulsteru. Naslov koji opisuje ovaj objekt je zapravo vrlo realan i jasno navodi važnost oružja. Umjesto stavljanja predmeta u kontekst onoga što može prouzročiti pojedincu, naslov ga stavlja u kontekst njegovog učinka na čovječanstvo općenito:

"08/15 [strojnica] bila je jedinstveno odgovorna za više žrtava na bojnopolju od bilo kojeg drugog oružja, uključujući atomsku bombu. Uistinu je zaradio reputaciju viražjeg kista."²¹ Pitanja koja je bitno postaviti prije početka izlaganja postava koji će sadržavati oružje ili ostale teške i problematične predmete jesu žele li posjetitelji da se njihovo znanje i interpretacije propitkuju? Žele li posjetitelji uopće kvalitetan postav ili dolaze da bi potvrdili svoja mišljenja o temi? Općenito, ljudi ne vole da im se ukazuje da su u krivu ili da je njihova interpretacija nerealna: "Kao prvo, zbog tehničke aure koja okružuje postav, posjetitelji generalno nisu u mogućnosti razmišljati ni o čemu osim tehničkoj perspektivi. Posao je muzeja da ove perspektive stvori i učini ih interesantnima. Drugi razlog jest: bilo kakve nove perspektive koje su korištene da bi se prezentirao tenk, nikada neće pogodovati mitovima koji su na prvom mjestu doveli te posjetitelje. Zabavne rasprave o najboljem tenku na svijetu, o najbržem modelu i najdebljem oklopu prestaju biti zabavne kada se svi aspekti počnu ispitivati. Treće, nove perspektive su obično intelektualno zahtjevne. Zanimljiva priča o najboljem oružju na svijetu je jedna stvar; potpuno je druga gledati kulturne, socijalne i ekonomske utjecaje koji su natjerali inženjere da dizajniraju oružje na način na koji jest. Četvrti razlog također ima veze s nelagodnom, ali je

²¹ James Scott. Objects and the Representation of War in Military Museums. *Museum and Society*, 13 (4) 496

uglavnom Njemački problem vezan uz Drugi svjetski rat. Postoji jako mišljenje da se povjesničari, škole i mediji koncentriraju na holokaust i ratne zločine kada pričaju o Drugom svjetskom ratu. Osjećaj je kao da ste prezasićeni krivnjom, na neki način. Kao što je spomenuto prije, tenkovi se čine odvojenima od teme na neki način. Pa ipak, bilo kada muzej počne kritički ispitivati povijesne kontekste tenka tog perioda, prije ili poslije na red će doći i pitanja o ratnoj ekonomiji, prisilnom radu ili Auschwitzu, što ponovo pokreće refleks poricanja. Jednostavno rečeno: da bi sagledali tenk iz različitih gledišta, da bi razmišljali racionalno o njemu radije nego prilaziti emocionalno i suočiti se s nezgodnim stranama povijesti znači da tenk više nije toliko zanimljiv.”²²

²² Raths, Ralf. *From Technical Showroom to Full-fledged Museum: The German Tank Museum Munster Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions*. Transcript Verlag, 2013.

Trenutna percepcija prikaza oružja

Ipak je važno primijetiti da mnogo ljudi i dalje povezuje oružja i puške s ubijanjem. Pa čak i u prije spomenutom Cody muzeju oružja, kada je provedeno istraživanje ljudi su i dalje imali reference na rat, jer je on u današnje doba postao neizbježna tema kao i čest motiv, ako nigdje drugdje onda u filmovima i serijama: "Rat nikada nije prikazan, nikada izložen u Cody muzeju oružja. A ipak, posjetitelj, gledajući bezbroj ratnih filmova i dokumentarnih filmova, pročitanih izmišljenih i stvarnih izvještaja o ratu ili pak služeći kao vojnik, može zamisliti razornu silu ovog vatrenog oružja, njihovu moć uništavanja ljudskih tijela bez premca."²³ Ove tendencije zabilježene su i u drugim muzejima, kao što je vidljivo u tablici 1. Vidljiva je očita tendencija ljudi da moderno oružje povezuju s ratnim temama i ubijanjem što nije toliki slučaj kada govorimo o starijem oružju: "Uloženi su naponi da se istraži kako prikazivanje oružja na "tehničkim" osobinama može utjecati na interpretacije posjetitelja. Ranije spomenuti slučaj puške u Inniskillings muzeju korišten je kao sredstvo za procjenu tumačenja posjetitelja. Tražene su skupine riječi sudionika kako bi se dobio uvid u to kako su tumačili te objekte. Od njih se tražilo da odmah nakon što pogledaju određeni predmet ili skup objekata pruže prvu riječ koju mogu zamisliti (vezano uz ono što su vidjeli). Šezdeset posjetitelja odabrano je nasumice. Ako želimo koristiti kritike koje se tiču apstrakcije funkcije i konteksta, onda bi se moglo predvidjeti da bi manje ljudi dalo riječi koje bi odražavale nasilnu stranu oružja. Rezultati asocijacije riječi za puške prikazani su na slikama(ovdje tablica 1.). Riječi su analizirane u smislu semantike, sa sličnim značenjem grupiranim zajedno. Od ispitanika, sedam ih je povezalo s "ratom"; to je bila najčešće spomenuta jedina riječ. To možda ukazuje na sposobnost puške da simbolizira sam rat. Bilo je 24 sudionika koji su odgovorili negativnom riječi (rat je uključen u ovo) i prikazani su crvenom bojom. Bilo je i osam asocijacija koje su pokazale da je ispitanik gledao oružje u smislu tehnologije ili razvoja (prikazano u tamno smeđoj boji). Riječi plave boje odražavaju odgovore vezane uz pušku kao funkcionalni objekt bez ikakvog značenja. Broj i raznolikost različitih riječi veoma je primjetljiv u tablici. To možda odražava ideju da (kao što je kasnije predložila fokus grupa) oružje može biti predmet s mnogim mogućim interpretacijama. Iz ovoga možemo zaključiti da će različiti ljudi generirati potpuno različita tumačenja oružja. Zanimljivo je da su neki sudionici odmah vidjeli kako su puške nasilnije, a druge je možda više zanimalo prikazivanje pušaka kao primjera tehnologije."²⁴

²³ Brian L. Ott, Eric Aoki & Greg Dickinson. Ways of (Not) Seeing Guns: Presence and Absence at the Cody Firearms Museum, *Communication and Critical/Cultural Studies* (2011), Vol 8. br. 3 216

War	Rat	7	
Killing	Ubijanje	5	
Horror	Horor	2	
Death	Smrt	2	
Aggressive	Agresija	1	
Savagery	Divljaštvo	1	
Primitive	Primitivno	1	
Afraid to say	Strah izgovoriti	1	
Violence	Nasilje	1	
Pain	Bol	1	
Destruction	Uništenje	1	
Danger	Opasnost	1	24
Technology	Tehnologija	4	
Development	Razvoj	3	
Improved	Poboljšano	1	8
Shooting	Pucanje	4	
Gun	Puška	3	
Bullet	Metak	2	
Lee Enfield	Lee Enfield	2	
SLR	SLR	1	
B specials	B special	1	
Weapon	Oružje	1	
Heavy	Teško	1	
Infantry	Pješadija	1	
Big	Veliko	1	17
Historic	Povijesno	3	
Interesting	Interesantno	2	
Curiosity	Zanimljivo	2	
Power	Snaga	1	
WW2	II. svjetski rat	1	9

Tablica 1. Opisne riječi ponuđene na temu izloženog oružja (Lee Enfield jurišna puška)²⁵

²⁴James Scott. Objects and the Representation of War in Military Museums. *Museum and Society*, 13 (4) 497

²⁵James Scott. Objects and the Representation of War in Military Museums. *Museum and Society*, 13 (4) 499

Razumjeti problematiku izlaganja i prikaza oružja u muzejima znači izabrati put kompromisa i pokušati objasniti situaciju sa svih strana, ne izbjegavajući užase koji oni nose, ali i ne pretjerati s mišlju da u muzeju možemo prenijeti direktno „tešku“ temu poput rata, pogotovo ne na način da će svi biti zadovoljni: "Vratimo se ponovo na faktore koji utječu kako objekt pridonosi stvaranju reprezentacije rata. Jedna stvar koja je istaknuta jest način na koji su ovi objekti povezani s ljudima. Ako muzeji žele utjecati na pogled posjetitelja na sukob izlažući materijalnu kulturu, onda bi zasigurno trebali poštovati one ljude koje su povezani s objektima, koji su sukob iskusili. Kada izlažemo vojnu građu veoma je korisno razmisliti o tome, tko je to stvorio, tko je koristio, na kome je korišteno ili kome je oduzeto. Napori bi trebali biti uloženi ne samo da stvorimo ljudsku prisutnost u predmetima naše vojne povijesti, već da se i protivnici, koji su se borili protiv naših vojnika humaniziraju."²⁶

Muzej koji prenosi bit rata kvalitetno obično je onaj koji ne pretjeruju u tome i koji nije pretjerano definitivan, a suočava se s temom umjesto da je izbjegava. Muzej ne tvrdi da prikazuje točnu sliku, ali se unutar istog trude shvatiti i prenijeti to shvaćanje i pogled. Najveća zamka u ovoj kulturnoj domeni je ono što bi moglo biti objašnjeno kao pseudorealizam, lažna tvrdnja onih koji pišu o ratu ili dizajniraju muzeje o ratu da mogu posjetitelja dovesti u nešto približno osjećaju borbe. Sve takve tvrdnje su lažne, i ponekad granično opasne. Mnogo je dobrih razloga za skepticizam. Prvi je taj da nikada nije postojao osjećaj ili niz događaja, približno nazvan iskustvom rata; riječ iskustvo je najbolje shvatiti ne kao fizičko utjelovljenje, već kao niz sjećanja stvorenih iz pozicije subjekta, onoga koji je sudjelovao u ratu, te ima bezbroj varijacija. Ne samo da je sam rat ekstremno raznolik da bi bio sveden na klišeje, već je to iskustvo nešto što svi imamo, i što se mijenja kroz vrijeme. Kako se naši životi mijenjaju tako se mijenjaju i naša sjećanja te zajedno s njima i naše sjećanje kako je bilo biti tamo, te što je zapravo rat. Ernst Junger je bio u krivu oko mnogo stvari, ali za naše svrhe bitna je greška njegove pozicije i *Kriegserlebnis* (iskustvo rata). Iskustvo rata nije u tvom truhu, osim ako nisi tamo ranjen: za sve ostale ono je u tvom umu i sjećanjima, ali nikad ne ostaju fiksirana. Ona su kolaži vraćenih i skupljenih tragova prošlosti koja mi slažemo da bi objasnili naše živote. Kako se naši životi mijenjaju tako se mijenja i priča o tome tko smo i kako smo ovdje došli... Kritičar rata jedan je od onih koji su mišljenja da možeš doći blizu uzbuđenju bitke, štogod to je, došavši blizu oružja korištenih. Stvari ubijanja, prava srž rata: ovo su fantazije ošamućenih mašti. Posao je muzeja da se odupre želji da se približi ovoj stiliziranoj fascinaciji s borbom i da

²⁶James Scott. Objects and the Representation of War in Military Museums. *Museum and Society*, 13 (4) 498

ponudi seriju alternativnih načina prilaženju terora na bojišnici.²⁷ Na kraju važno je spomenuti da niti jedan muzej nije sličan pa tako ni njihov pristup ne bi trebao biti sličan, povijest rata burna je i veoma politična te u interpretiranju istoga treba imati na umu jednako žrtve i njihovu patnju, kao i onu vojnika, ali i onu druge strane priče to jest sukoba. Rat ne treba pojednostavljivati, već ga što iskrenije prikazati onim što je, za buduće generacije i edukativnost postava: "Rat je sinonim za smrt, siromaštvo i uništenje. Ali rat daje ljudima priliku da se izdignu iznad sebe. Žrtva, hrabrost i herojstvo su također integralni dio priče rata. To me tjera da kažem da rat ima mjesto u muzejima. Ne postoji jedan točan ili konačan odgovor kako prezentirati nasilje i rat u muzejima. Muzeji i kolekcije koje mi zastupamo su raznoliki, koliko su i raznolika poslanja koje prenose postanak, povijest ovih kolekcija. Prikaz nasilja i ratnih situacija u dioramama i izlozima i dalje ostaju veoma riskantne. Razni informativni tekstovi objašnjavaju nepremostivu razliku između prave prošlosti i rekonstruirane prošlosti kako je prikazana u muzeju. S vremenom postaje očito da je ekstremno teško pomiriti prošlost i sadašnjost. Vraćanje prošlosti je i uvijek će biti ambivalentno. Mora se promisliti o opasnostima u estetičnom prikazu rata, te po ekstenziji, i prošlosti. Oživljavanjem rata u muzeju (čak i ovo može biti različito tumačeno) implicira sudaranje između estetike i povijesne točnosti. Nitko neće kriviti kustosa za izbor estetski lijepe građe. Naravno, kustos želi lijep i atraktivan postav - ali posjetitelj bi veoma lako mogao početi mijenjati estetičku ugodu s iskvarenim pogledom na povijest. Estetika može dovesti do krivih zaključaka. Svi moramo izbjegavati pretjerano pojednostavljene prezentacije, jer ona uvijek dovodi do pretjerano romantizirane slike prošlosti.²⁸

²⁷Jay Winter. Museums and the Representation of War. *Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions*. Transcript Verlag, 2013. 37

²⁸Piet de Gryse. Introduction. *Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions*. Transcript Verlag, 2013. 13

Muzej Domovinskog rata Turanj

U ljeto 2020. godine muzej u Turnju otvoren je nešto više od pola godine. Posjeta u svrhu istraživanja za ovaj rad trajala je nekoliko sati. Odrađen je kratki intervju s Karlom Mandićem, muzejskim pedagogom koji je ukazao na glavne ideje muzeja kao i tehničke podatke istog, te proveo kroz muzej ističući neka njima važnija poglavlja povijesti. Muzej je arhitektonski vrhunsko riješen, inkorporiran u staru vojarnu još iz doba Austro-Ugarske Monarhije. Muzej se prostire na nešto više od 100 metara kvadratnih ne uključujući suvenirnicu i medijsku dvoranu te kafić. Prije izloga u muzeju se izlažu općenite informacije o domovinskom ratu, te se prezentira priča Karlovca i njegove uloge u ratu. Cijeli muzej, pa tako i oružja i izlozi izloženi su redom od nacionalnog prema više specifično karlovačkom, pazeći na kronologiju. Muzej je pun interaktivnih ploča, poučnih igara za djecu, a većina građe uz sebe ima i svoje slušalice, u obliku vojnih što dočarava atmosferu još više. Muzej posjeduje i prikazuje više sati videozapisa povijesno važnih događaja poput 14.-og Saveza komunista. Muzej se također bavi edukacijom kadeta u vojsci, otvaraju multimedijску dvoranu u kojoj će se održavati znanstveni kongresi, ali i okupljanja branitelja, udovica i majki poginulih i nestalih u ratu. U dogovoru sa školama educiraju djecu o ratu, pa je do sada preko 5000 učenika iz Vukovara došlo u posjet muzeju na edukaciju, dok su djeca iz Karlovca išla u Vukovar. Oružja u muzeju složena su u nekoliko samostojećih vitrina (slika 2.) koje su u opreci jedna drugoj, ne samo fizički u muzeju već i time da prikazuju razliku oružja početka i kraja rata kao i razliku oružja napadača i branitelja. Kroz ovu diferencijaciju vidimo razvoj i propadanje sukobljenih. Oružja u staklenim vitrinama izložena su skoro nasumično, viseći ili na stalcima. Raspored nije toliko važan u pojedinoj vitrini već u razlici između četiri veće vitrine koja se nalaze u muzeju.

Slika 2. Vitrina s oružjem u Muzeju Domovinskog rata Karlovac-Turanj²⁹

Ovaj objektivni prikaz oružja kao samih, ne prikazuje njihovo uništenje ili funkciju, već ih prikazuje kao čistu tehnologiju. Muzej svoju poruku šalje kroz opreku vitrina, te nastavkom koji se zove sklonište o kojem će pisati kasnije u radu. Jedina vitrina čiji je zadatak da probudi subjektivnost i emocije u početnom dijelu muzeja jest onaj studentske te vojne odore Igora Tonklija, karlovačkog studenta koji je otišao u rat te poginuo. Na njegovoj vojnoj uniformi nalazi se više rupa od metaka, primjer prikaza rata koji je prije spomenut u radu, prikaz posljedica oružja kroz uništene predmete. Građa nema tradicionalne legende s informacijama već tablete kroz koje se može birati građa od interesa (slika 3.). Birajući izložbene primjerke isti se osvjetljavaju u vitrini te se daju informacije o oružju. Kao i prije pristup je objektivni, tehnički podaci i osnovne informacije su jedino što se može naći na tabletima. Međutim, određeni dio izložbene građe nema nikakav opis, vjerojatno baš zbog hladnog tehničkog pristupa koji ne nudi fleksibilnost u pisanju legendi.

²⁹ Fotografija: Luka Lovrić

Slika 3. Tablet na vitrini s oružjem u Muzeju Domovinskog rata Karlovac-Turanj³⁰

Muzej prikazuje patnje rata i destruktivnost oružja kroz sljedeći dio muzeja, a to je takozvano sklonište. Među širokim zidovima nalik bunkera prikazuje se život ljudi tijekom rata, njihova patnja ali i umjetnost, prehrana i način života općenito. Muzej završava sa zidom sjećanja gdje posjetitelji mogu ostaviti svoje poruke. U dvorištu muzeja nalazi se red tenkova, korištenih od Drugog svjetskog rata pa do kraja Domovinskog, kao i nekoliko topova. Iako su imali veliku ulogu u svojim ratovima, tenkovi u kontekstu ovog muzeja ne pridonose sveukupnoj priči o Domovinskom ratu, kako neki od njih nisu imali aktivnu ulogu istom. Uz njih se nalaze legende koje u grubo opisuju tehničke podatke. Pa ipak kao takvi služe kao zanimljivost koja privlači ljude u muzej. Unatoč nedavnom otvaranju i relativno maloj površini muzej prenosi poruku o ratu jasno i efektivno.

³⁰ Fotografija: Luka Lovrić

Zaključak

Jedan od mogućih zaključaka ovoga rada jest da je najbolje oružje muzeja u borbi za kvalitetan prikaz građe kontekst i interpretacija te umjerenost i razumijevanje situacije, prostora, vremena u kojem jest. Kontekst je spomenut jer on može i najstrašnija i najdestruktivnija oružja predstaviti jednostavnim, pogotovo uz interpretaciju tehničke, a ne povijesne tematike: "Kontekst je spominjan više puta u ovome radu i bitno je zapamtiti originalan kontekst građe - postojanje građe tijekom perioda povijesti koji prikazuje. Kada objekte poput oružja izlažemo na tradicionalne načine, originalni kontekst može biti više ili manje očit. Objašnjavajući građu s drugim kontekstima poput umjetnosti ili tehnologije, posjetitelji mogu doći u interakciju s građom na način na koji inače ne bi mogli. Pa ipak, radeći ovo, izlagač može suziti broj interpretacija koje posjetitelj može imati, i može biti slučaj da je originalni kontekst skriven. Može biti teško objasniti jedan predmet s više konteksta dopuštajući više interpretacija... Možda je realnije reći da bi kustosi trebali balansirati kako stavljaju različite objekte u različite kontekste unutar vitrine."³¹ Dok je umjerenost i razumijevanje situacije spomenuto kao podsjetnik da su muzeji ipak obrazovne institucije i njihova je svrha podučiti i potaknuti ljude to jest posjetitelje da misle i da mijenja njihova mišljenja zajedno s podučavanjem, no ovdje je ključno da se razumije vrijeme i prostor u kojem se nalaze te da ne prijeđu granice, već da se bave pomirenjem povijesti i emocija. Muzej u Turnju odličan je primjer modernog muzeja koji pokušava utjecati pomirbeno na posjetitelje, ne pretjerujući u svojoj interpretaciji i postavljajući hladne činjenice te ostavlja na posjetitelju najveći zadatak a to je da sam nauči i shvati svrhu izložbe koja se prikazuje.

³¹James Scott. Objects and the Representation of War in Military Museums. *Museum and Society*, 13 (4) 499

Literatura

Apsel, Joyce. *Introducing peace museums*. Rutledge, New York, 2016.

Brian L. Ott, Eric Aoki & Greg Dickinson. *Ways of (Not) Seeing Guns: Presence and Absence at the Cody Firearms Museum*, *Communication and Critical/Cultural Studies*, 8:3,(2011) 215-239

Crowley, Tom, Andrew Mills (ur.). *Weapons, Culture and the Anthropology Museum*. Cambridge Scholars Publishing, 2018.

Haymond, John A. *The Muted Voice: The Limitations of Museums and the Depiction of Controversial History*. *Museum and Society*, 2015

Muchitsch, Wolfgang (ur.) *Does War Belong in Museums? The Representation of Violence in Exhibitions*. Transcript Verlag, 2013.

Oružje. Hrvatska enciklopedija. Preuzeto sa:
<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=45633> (Datum pristupa 15.09.2020)

Phillips, R. Cody. *A Guide to U.S. Army Museums*. Washington, D.C. : Center of Military History, U.S. Army, 1992.

Scott, James. *Objects and the Representation of War in Military Museums*. *Museum and Society*, 13 (4) 489-502

Šercer, Marija. *Informacija o zbirkama oružja u muzejima SR Hrvatske*. *Muzeologija*, No. 18, 1975.

Popis priloga

Tablica 1. Scott James. *Objects and the Representation of War in Military Museums*

Slika 1. Red tenkova ispred Muzeja Domovinskog rata Karlovac-Turanj

Slika 2. Vitrina s oružjem u Muzeju Domovinskog rata Karlovac-Turanj

Slika 3. Tablet na vitrini s oružjem u Muzeju Domovinskog rata Karlovac-Turanj

Prikaz oružja u muzejima

Sažetak

U ovom završnom radu obrađena je problematika prikaza oružja u muzejima. Ova muzejska građa je posebno delikatna za izlaganje s obzirom da su oružja instrumenti uništavanja i ubijanja te su kao takva veoma osjetljiva tema, pogotovo možda za neke koji se lakše uznemire na ovakve prizore. Neka oružja, poput giljotine predstavnici su cijelog jednog režima i ukazuju na opresiju ljudi, dok na primjer srednjovjekovni mač može biti simbol viteštva, pravde itd. Ovaj završni rad dati će uvid u prezentaciju oružja u muzejima te problematiku pravilnog izlaganja i odgovoriti na pitanje je li oružju mjesto u muzejima, koji su u svojoj srži mjesto učenja i kulturnog uzdizanja. Muzej Domovinskog rata u Turnju jedan je primjer kroz koji prolazi ovaj seminar u pregledu načina prikaza oružja.

Ključne riječi: oružje, muzeji, prikaz oružja, prikaz povijesti

Display of weapons in museums

Summary

The aim of this final paper is to interpret the problems of displaying weapons in museums. This kind of museum material is especially delicate for display considering weapons are instruments of murder and destruction and are as such a very sensitive theme, mostly for those who are easily disturbed at such sights. Some weapons, such as the guillotine are representative of a whole regime and point to oppression of people, while others, like the medieval sword can be symbols of chivalry, justice and so on. This final paper will give insight into the presentation of weapons in museums and the problematic of rightful display and answer the question: "Do weapons belong in a museum?" which is, in its core, a place of learning and culture. The Homeland war museum in Turanj is one example through which this paper goes.

Keywords: weapons, museums, display of weapons, displaying history